

Lea Absetz

PELASTAMISTA VAI PÄÄLLÄSEISONTAA

Kansainvälisten vapaaehtoistyöntekijöiden suhde
vapaaehtoistyön ja sen eettisyyden kritiikkiin

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Lea Absetz: Pelastamista vai päälläseisontaa -Kansainvälisten vapaaehtoistyöntekijöiden suhde vapaaehtoistyön ja sen eettisyyden kritiikkiin
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2020

Tutkielmassa tutkitaan sitä, miten kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät suhtautuvat ja näyttäytyvät suhteessa vapaaehtoistyön ja sen eettisyyden kritiikkiin. Kansainvälinen vapaaehtoistyö on kohdannut paljon kritiikkiä ja useat tutkijat pitävät sitä neokolonialismin ilmentymänä. Vaikka yhä useampi vapaaehtoinen on korkeasti koulutettu, on myös vielä paljon nuoria, jotka suuntaavat kansainväliseen vapaaehtoistyöhön. Nuoriin vapaaehtoiisiin kulminoituu suuri osa vapaaehtoistyön kritiikistä, jonka takia tutkimus keskittyy erityisesti nuorten vapaaehtoisten kokemuksiin ja kerrontaan.

Tutkimusta varten on haastateltu viittä globaalien etelän maassa ollutta vapaaehtoista, jotka ovat lähteneet vapaaehtoistoihin ilman vapaaehtoistyöjärjestön ulkopuolista työhön valmentavaa koulutusta. Vapaaehtoistyöjaksot ovat kestäneet kahdesta kuukaudesta vuoteen ja vapaaehtoiset olivat lähtiessään 18-28 -vuotiaita. Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen aineisto on teemoiteltu.

Esille nousseet teemat kertovat jotain joko vapaaehtoisuudesta tai vapaaehtoisten suhtautumisesta ja asettumisesta erilaisiin stereotypioihin. Teemoista käyvät ilmi muun muassa vapaaehtoisen rooli, sen löytämiseen liittyvät haasteet sekä useilla muuttunut käsitys omista auttamismahdollisuuksista ja itse saamastaan hyödyistä vapaaehtoistyöpaikalla. Tämän lisäksi tutkimus avaa vapaaehtoisten ihonväriin ja varallisuuteen liittyviä oletuksia. Viimeisessä teemassa tarkastellaan vapaaehtoisten kokemaa vastuuta ja kansainväliseen vapaaehtoistyöhön lähettävien järjestöjen roolia.

Vapaaehtoiset ovat pohtineet vapaaehtoistyön eettisyyteen liittyviä kysymyksiä paljon ja eri näkökulmista. Haastateltavat ovat pitkälti tietoisia heihin liitetystä stereotypioista, mutta eivät välttämättä kyseenalaista kaikkia vapaaehtoistyön etiikkaan liittyviä kysymyksiä tai liitä itseään niihin. On myös positiivista, että vapaaehtoiset kokevat olleensa hyödyksi työpaikoillaan koulutuksen puutteestaan huolimatta.

Avainsanat: Kansainvälinen vapaaehtoistyö, vapaaehtoisturismi, eettiset kysymykset, postkolonialismi
Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	4
2.	Teoria	5
2.1.	Kansainvälisen vapaaehtoistyön kritiikki	5
2.2.	Suomalainen kansainvälisen vapaaehtoistyön kenttä	10
3.	Menetelmät ja aineiston kuvaus.....	12
3.1.	Kohderyhmä ja sen tavoittaminen.....	12
3.2.	Teemahaastattelu	13
3.3.	Aineiston kuvaus	14
3.4.	Aineiston analyysi	15
3.5.	Yleistettävyys ja eettiset kysymykset.....	16
4.	Tulokset.....	17
4.1.	Vapaaehtoisen työtehtävät ja rooli	17
4.2.	Auttaminen	21
4.3.	Vapaaehtoinen saa enemmän kuin antaa	23
4.4.	Valkoinen vapaaehtoinen	24
4.5.	Vapaaehtoisen varallisuus ja palkaton työ	26
4.6.	Oma vastuu ja järjestöjen rooli.....	27
5.	Johtopäätökset.....	29
6.	Lähteet	32
7.	Liitteet	33
7.1.	Haastattelurunko	33
7.2.	Suostumus haastatteluun osallistumisesta.....	34

1. Johdanto

Tutkielmassa tutkitaan sitä, miten kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät suhtautuvat ja näyttäytyvät suhteessa vapaaehtoistyön ja sen eettisyyden kritiikkiin. Kansainvälinen vapaaehtoistyö on kohdannut paljon kritiikkiä ja useat tutkijat pitävät sitä neokolonialismin ilmentymänä. Etenkin nuorten ja kouluttamattomien vapaaehtoisten pätevyyttä ja hyödyllisyyttä työpaikoilla kyseenalaistetaan jatkuvasti. Nuorten kansainvälinen vapaaehtoistyö liitetään usein välivuosiin ja kokemusmatkoihin ja nuoriin vapaaehtoisiin kulminoituu suuri osa vapaaehtoistyön kritiikistä. Tämän takia tutkimus keskittyy erityisesti nuorten vapaaehtoisten kokemuksiin ja kerrontaan.

Kansainvälinen vapaaehtoistyö on monipuolinen kenttä, johon sisältyy monenlaista toimintaa (ks. esim. Schwartz 2016, 9; Simpson 2004, 682). Kentän toimijat voidaan karkeasti jakaa esimerkiksi ryhmissä ja yksin tehtävän vapaaehtoistyön tarjoamisen perusteella tai kaupalliseen ja voittoa tavoittelemattomaan toimintaan. Etenkin kaupallisen kansainvälisen vapaaehtoistyön suosio on kasvanut merkittävästi viime vuosina. (Simpson 2004, 682.) Osittain lisääntyneen suosion myötä kansainvälinen vapaaehtoistyö on päätenyt osaksi julkista keskustelua sekä akatemiassa että mediassa, ja siihen suhtaudutaan entistä kriittisemmin (Saarinen 2017, 15).

Niin tutkijat kuin kentällä toimivat järjestöt, yritykset ja vapaaehtoisetkin ovat pyrkineet erottamaan toisistaan kansainvälisen vapaaehtoistyön niin sanotusta vapaaehtoisturismista, jolla usein nähdään olevan negatiivisemmat seuraukset kuin muulla kansainvälisellä vapaaehtoistyöllä. Erottelua on tehty muun muassa vapaaehtoistyön keston ja osallistuvien vapaaehtoisten motiivien perusteella (ks. esim. Guttentag 2009, 538). Tässä tutkimuksessa seuran Otrasen (2019, 13-14) jaottelua, joka perustuu eroihin vapaaehtoistyön keinoissa ja tavoitteissa. Otranen (2019, 13-14) näkee kansainvälisen vapaaehtoistyön olevan voittoa tavoittelematonta ja yleishyödyllistä ruohonjuuritason toimintaa, kun taas vapaaehtoisturismi on kaupallinen turismin muoto. Raja kansainvälisen vapaaehtoistyön ja vapaaehtoisturismin välillä ei kuitenkaan ole selkeä (Otranen 2019, 14).

Tässä tutkimuksessa käytän osin Schwartzia (2016, 6) mukaillen käsitettä kansainvälinen vapaaehtoistyö tiedostaen, että tämäkään käsite ei ole vapaa negatiivisista konnotaatioista. Vapaaehtoiset kuitenkin identifioivat selvästi mieluummin kansainväliseen

vapaaehtoistyöhön kuin vapaaehtoisturismiin, johon osa tämänkin tutkimuksen haastateltavista suhtautui hyvinkin kriittisesti (kts. myös. Schwartz 2016, 6, 149).

Tutkimus käsittelee globaalissa etelässä vapaaehtoistoissa olleita suomalaisia nuoria. Jaottelut esimerkiksi ”ensimmäiseen” ja ”kolmanteen maailmaan” tai ”kehittyviin” ja kehittyneisiin” maihin jakavat maailman yhtä lailla häilyviin ja hierarkioita sisältäviin osiin (Schwartz 2016, 9). Käytän tutkimuksessa jaottelua globaaliin pohjoiseen ja etelään tiedostaen, että tämäkään jaottelu ei ole täysin arvovapaa. Kaikki maailman näillä tavoilla jakavat kategoriat perustuvatkin dualismeihin ja toiseuttamiseen, eikä ole ”oikeaa” tai arvovapaata termistöä tämänkaltaiselle jaottelulle (ks. esim. Schwartz 2016, 9; Harrison & Melville 2010, 7).

Tämä tutkimus perustuu viiden suomalaisen kansainväliseen vapaaehtoistyöhön osallistuneen haastatteluun. Tutkimus pyrkii avaamaan vapaaehtoistyöntekijöiden kokemusten moninaisuutta sekä vapaaehtoisten suhtautumista kansainvälisen vapaaehtoistyön kritiikkiin. Tutkimuksen toisessa osassa avaan kansainvälisen vapaaehtoistyön saamaa kritiikkiä sekä suomalaisia toimijoita kansainvälisen vapaaehtoistyön kentällä. Tämän jälkeen kuvaan tarkemmin tutkimuksen toteutusta ja tulosten teemoittelua. Tutkimuksen neljäs osa syventyy näihin teemoihin, joista käyvät ilmi muun muassa vapaaehtoisen rooli, sen löytämiseen liittyvät haasteet sekä useilla muuttunut käsitys omista auttamismahdollisuuksista ja itse saamastaan hyödystä vapaaehtoistyöpaikalla. Tämän lisäksi tutkimus avaa vapaaehtoisten ihonväriin ja varallisuuteen liittyviä oletuksia. Viimeisessä teemassa tarkastellaan vapaaehtoisten kokemaa vastuuta ja kansainväliseen vapaaehtoistyöhön lähettävien järjestöjen roolia. Tutkielman johtopäätöksissä syvennyn siihen, mikä osa kansainvälisen vapaaehtoistyön kritiikistä on tiedostettu, miten siihen on suhtauduttu ja miten haastateltavat vapaaehtoiset ovat liittäneet itsensä siihen. Esitän myös tutkimusten tulosten pohjalta ehdotuksia jatkotutkimukselle sekä kehitysehdotuksia kansainvälistä vapaaehtoistyötä järjestäville toimijoille.

2. Teoria

2.1. Kansainvälisen vapaaehtoistyön kritiikki

Nykypäivän läntisen avun antaminen kaukana kärsiville pohjautuu 1800-luvun lopulla muotoutuneeseen hyvän tekemisen holhoavaan kertomukseen, jolla on vahva kolonialistinen perintö. Globaalissa pohjoisessa on vuosien saatossa sisäistetty tämä yksinkertainen kertomus, joka asettaa auttajan sankarin rooliin ja autettavan alemmalle tasolle. (Johansson 2017, 7)

Yllä olevassa lainauksessa Johansson kiteyttää yhden kehitysyhteistyökentän merkittävimmistä kritiikeistä. Onkin tärkeää ymmärtää kansainvälisen avun historia, jotta olisi mahdollista hahmottaa nykypäivän kehitysyhteistyökentän suhde muun muassa politiikkaan, uskontoon ja länsimaiden vallankäyttöön (Johansson 2017). Vuosien varrella tapahtunut diskursiivinen kehitys kolonialismista ja ”rotujenvälisestä hierarkiasta”, länsimaalaisten ”kehitysapuun” ja siitä edelleen tasavertaista kumppanuutta (ainakin teoriassa) korostavaan ”kehitysyhteistyöhön” onkin muutoksista huolimatta kantanut mukanaan käsityksen siitä, että länsimailla on vastuu ”pelastaa” muut (mm. Easterly 2006, 19-22).

Usein kuvitellaan, että tällaisesta ajattelusta on jo siirrytty eteenpäin siitä huolimatta, että samankaltaista vähintäänkin paternalistista ajatusmaailmaa on yhä havaittavissa kehitysyhteistyön kentällä (ks. mm. Easterly 2006, 21; Kothari 2006, 14). Kothari (2006, 12) huomauttaakin, että käsitykset kolonisoivasta ja kolonisoitavasta eivät ole hävinneet, vaan ne on muotoiltu uudelleen nykyään hyväksyttävämmäksi diskurssiksi kehittäivistä ja kehittyivistä maista. Ajatusmaailma sisältää myös käsitykset siitä, ketkä ovat avunantajia ja keiden kuuluu olla kiitollisia saamastaan avusta, ja siten ylläpitää vielä nykyäänkin eri maiden ja henkilöiden välisiä hierarkioita (Kothari 2006, 14). Tämä kolonialismin perintö toimii yhtä lailla esimerkiksi välivuosilla tehtävän kansainvälisen vapaaehtoistyön taustalla ja kantaa siten myös kansainväliseen vapaaehtoistyöhön epätasa-arvoisia valta-asemia (Simpson 2004, 690).

”Ensimmäisen” ja ”kolmannen” maailman kaltaiset dikotomiat toimivat yhä lähtökohtana muun muassa kansainvälisen kehitysavun instituutioissa ja kehitysyhteistyötä ympäröivissä diskursseissa (Kothari 2006, 13). Kansainvälinen vapaaehtoistyö sisältääkin yhä selviä kontrasteja anteliaiden lahjoittajamaiden ja apua tarvitsevien vastaanottajamaiden välillä (Noxolo 2011, 221). Samalla vapaaehtoistyöntekijän taidot voidaan nähdä hyvinvoivan maan

tuotteena, jota voidaan vapaaehtoisen välityksellä ikään kuin siirtää köyhemmälle maalle (Noxolo 2011, 219).

Simpsonin (2004, 682) mukaan etenkin nuorille suunnattu kansainvälinen vapaaehtoistyö nojaa yhä ajatukseen apua tarvitsevasta ”kolmannesta maailmasta” ja eurooppalaisten nuorten kykyyn ja oikeuteen vastata tähän apuun. Tutkittuaan kansainvälisen vapaaehtoistyön tarjoajien mainontaa Simpson toteaa, että suurin osa näiden toimijoiden kuvauksista vapaaehtoistyön kohdemaista perustuvat selviin dualismeihin ja kohdemaita essentialisoivaan toiseuttamiseen. ”Kolmas maailma” esitetään näissä kuvauksissa länsimaalaista apua tarvitseviksi ja länsimaalaiseen kehityksen malliin nojaaviksi. Vapaaehtoiset puolestaan näyttävät koulutuksen puutteestaan huolimatta ratkaisuna näihin ongelmiin tekemällä yksinkertaisia ja erityistä koulutusta vaatimattomia työtehtäviä ja toimimalla mallina länsimaalaisista arvoista ja toimintatavoista. (Simpson 2004, 686.) Tämä mallina toimimisen nähdään samalla yllyttävän paikallista kulttuuria muuttumaan (Guttentag 2009).

Monet vapaaehtoistyötä tarjoavat järjestöt vaativatkin osallistujiltaan lähinnä innostusta ja yksi kansainvälisen vapaaehtoistyön merkittävimmistä kritiikeistä onkin ollut vapaaehtoisten riittämätön taito tehdä vapaaehtoistyöpaikoilla tarvittavaa työtä (Schwartz 2016, 18).

Vapaaehtoisten tarvittavien taitojen puute voikin hankaloittaa työntekoa ja johtaa epätydyttäviin työtuloksiin (Guttentag 2009). Tämä on osin siivittänyt keskustelua etenkin nuorten kansainvälisten vapaaehtoistyöntekijöiden hyödyistä työpaikoilla. Kansainvälisen vapaaehtoistyön lisääntymisen mahdollisena seurauksena on myös paikallisten työllistymismahdollisuuksien väheneminen. Samalla kansainvälisen työvoiman lisääntyminen voi lisätä kohdemaan riippuvuutta ulkomailta tulevaan apuun. (Guttentag 2009.)

Onkin näyttöä siitä, että etenkin lyhyet ja nuorille suunnatut vapaaehtoistyötä järjestävät yritykset ja järjestöt keskittyvät enemmän vapaaehtoisten toiveisiin kuin paikallisten tarpeisiin. Monet toimijat ovat jättäneet huomiotta tarjoamansa vapaaehtoistyön pitkäaikaiset seuraukset, ja vapaaehtoistyöntekijöiden tarkoituksenmukaisuus työpaikoilla tuntuu olevan toissijaista vapaaehtoisten henkilökohtaiseen hyötyyn nähden (Simpson 2004, 685, 689).

Esimerkiksi lyhyet vapaaehtoistyöjaksot saattavat olla helpommin markkinoitavissa länsimaalaisille nuorille, mutta eivät ole varsinaisten vapaaehtoistyöpaikkojen etujen mukaisia. Saarisen (2017, 63) tutkimuksessa bolivialaisten työntekijöiden suhtautumisesta kansainvälisiin vapaaehtoistyöntekijöihin kävikin ilmi, että paikalliset toivoivat vapaaehtoisten olevan työpaikalla mahdollisimman pitkään. Saarinen (2007, 63) myös

huomauttaa, että vapaaehtoistyöntekijöiden vaihtuvuus voi olla haitallista etenkin hankalista taustoista tuleville lapsille, jotka kiintyvät vapaaehtoiisiin.

Tutkimuksissa on myös huomattu, että kansainvälistä vapaaehtoistyötä pidetään joskus eräänlaisena uratestinä, jossa nuoret pääsevät tekemään työtä, jota eivät kotimaassaan voisi koulutuksen puutteen vuoksi tehdä. Länsimaalaiset nuoret vapaaehtoistyöntekijät eivät kuitenkaan välttämättä joudu kantamaan vastuuta työnsä seurauksista, jonka vuoksi tällaisella ”harjoittelulla” voi olla erittäin negatiivisia ja kauaskantoisia seuraamuksia. Tällaista työn harjoittelua tai kokeilemistä voidaankin pitää paitsi itsessään ongelmallisena, myös mahdollisesti globaalin etelän maita hyväksikäyttävänä tapana. (Schwartz 2016, 19.)

Myös rodun (englanniksi race, jolla lievemmat konnotaatiot) merkitys on huomioitava globaalissa etelässä tehtävän kansainvälisen vapaaehtoistyön yhteydessä, sillä vapaaehtoisten ihonväriä ei voi erottaa esimerkiksi neokolonialistisista avunannon piirteistä tai paikallisten käsityksistä omasta toimijuudestaan (Lough & Carter-Black 2015, 209, 218). Lough ja Carter-Black (2015, 209) kirjoittavatkin, että nykypäivän neokolonialistiset kehitysavun piirteet mukailevat vanhanaikaisina pidettyjä käsityksiä rotujenvälisestä hierarkiasta. Paikalliset ihmiset ovat myös usein tietoisia ihonväriin vaikutuksista valta-asemiin kehitysyhteistyön projekteissa ja vapaaehtoistyöpaikoilla (Lough & Carter-Black 2015, 209-210).

Kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät eivät kuitenkaan aina tiedosta ihonvärinsä vaikutusta valtaan tai etuoikeutettuun asemaansa työnsä kohdemaassa (ks. mm. Lough & Carter-Black 2015, 218; Loftsdóttir 2009, 7). Esimerkiksi humanitarismista ja hyväntekeväisyydestä käytävät keskustelut piilottavat kentällä vallitsevia postkolonialistisia ja toimijoiden ihonväriin perustuvia käsityksiä ja valta-asemia (Kothari 2006, 13). Osalle vapaaehtoisista ja muista kehitysyhteistyöntekijöistä valkoisuuteen liitettävät merkitykset ovat kuitenkin selvästi näkyvillä ja niitä pidetään ongelmallisina ja jopa ärsyttävinä, varsinkin paikallisten liittäessä ihonväriin paljon varallisuutta (Loftsdóttir 2009, 7).

Kansainvälisten vapaaehtoistyöntekijöiden oletetusta varallisuudesta onkin kirjoitettu jonkin verran. Esimerkiksi Lough ja Carter-Black (2015, 213) ovat todenneet, että useat kehitysavun vastaanottajat kuvittelevat, että kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät ovat lähtökohtaisesti rikkaita ja pystyvät aikaansaamaan muutosta muun muassa ekonomisesti ja poliittisesti. Paikalliset saattavat myös pitää valkoisten työntekijöiden mielipiteitä ja ajatuksia lähtökohtaisesti pätevinä, henkilön taustasta huolimatta (Lough & Carter-Black 2015, 214-

215). Oletus kansainvälisten vapaaehtoisten varallisuudesta ja vaikutumahdollisuuksista on kuitenkin ongelmallinen sekä yhteisön omalle toimijuudelle että vapaaehtoisille, jotka eivät koe ylätvänsä heitä kohtaan oleviin odotuksiin (Lough & Carter-Black 2015, 213).

Kansainvälinen avun antamisen kenttä on viime vuosina kohdannut myös enemmän kritiikkiä toiminnan ehdollistumisesta markkinoiden toimintalogiikalle. Johanssonin (2017, 7) mukaan auttamisesta on tullut tuote muiden joukossa, jota myydään globaaleilla markkinoilla. Myös erityisesti kansainväliseen vapaaehtoistyöhön on kohdistettu tällaista kritiikkiä.

Kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä on yhä useammassa tapauksissa tullut liiketoimintaa ja vapaaehtoisten osallistumismaksuista suuri osa jää lähettävälle järjestöille. Tämä kansainvälisen vapaaehtoistyön kaupallistuminen on paikoitellen johtanut tilanteeseen, jossa vapaaehtoistyön kysynnän määrän noustessa joudutaan luomaan vapaaehtoistyöpaikkoja. Nämä työpaikat eivät kuitenkaan välttämättä seuraa paikallisten tarpeita. (Saarinen 2017, 13.)

Myös Guttentag (2009) nostaa esille, että vapaaehtoisten vähäinen kontakti paikallisiin voi johtaa tilanteeseen, jossa paikallisten toiveita ei oteta huomioon vapaaehtoistyöprojekteissa tai niitä suunniteltaessa. Guttentag huomauttaa vapaaehtoisturisteja koskevan kirjallisuuden katsauksessaan kuitenkin myös kontaktin ja kulttuurienvälisen kohtaamisen mahdollisista haittavaikutuksista. Tutkimukset antaisivatkin näyttöä siitä, että kulttuurienvälinen kohtaaminen voi myös lisätä toiseuttamista ja luoda yksinkertaistettuja selitysmalleja globaalille eriarvoisuudelle (Guttentag 2009). Vaikka Guttentagin tutkimus käsittelee vapaaehtoisturismiin liittyvää aineistoa, hän kuitenkin määrittelee vapaaehtoisturismin kaikeksi enintään vuoden kestäväksi kansainväliseksi vapaaehtoistyöksi (Guttentag 2009, 538), joten tulokset ovat myös yleisemmin kansainvälisen vapaaehtoistyön kannalta merkittäviä.

Tämä tutkimuksen osa-alue on keskittynyt kansainvälisen vapaaehtoistyön kritiikkiin. On kuitenkin syytä muistaa, että kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä on myös aidosti hyötyä monissa projekteissa ja työpaikoilla ympäri maailmaa. On myös useita vapaaehtoistyötä järjestäviä toimijoita, jotka pyrkivät varmistamaan toiminnan eettisyyden ja valmentavat lähteviä vapaaehtoisia eettisten kysymysten pohdintaan. Olisi myös varmistettava, että projektit ovat paikallisten ylläpitämiä ja lähtevät liikkeelle paikallisten tarpeista (Saarinen 2017, 67). Kansainvälistä vapaaehtoistyötä kritisoineet tutkijatkaan eivät pidä alaa yksinomaan ongelmallisena ja ovat esittäneet kritiikkinsä pohjalta parannusehdotuksia kentällä toimiville.

Muun muassa Lough ja Carter-Black (2015, 217) ovat todenneet, että vapaaehtoisten saamista hyödyistä ei puhuta tarpeeksi. Jos puhuttaisiin, voitaisiin osaltaan purkaa alistavia käsityksiä ja vahvistaa kuvaa yhteistyöstä ja molemminpuolisesta avusta, joka hyödyttäisi sekä vapaaehtoisia että yhteisöjä, joissa työtä tehdään. Postkolonialistisen kritiikin tiedostaminen voisi myös haastaa vapaaehtoisia pohtimaan omaa rooliaan eriarvoisuuden edistämässä työpaikalla sekä kyseenalaistamaan käsityksiään muiden ”auttamisesta” (Lough & Carter-Black 2015, 218).

2.2. Suomalainen kansainvälisen vapaaehtoistyön kenttä

Suomessa on useita eri järjestöjä ja yrityksiä, jotka koordinoivat tai järjestävät kansainvälistä vapaaehtoistyötä. Näiden toimijoiden lisäksi Yhdistyneet kansakunnat (YK) ja Euroopan unioni (EU) järjestävät ja koordinoivat myös kansainvälistä vapaaehtoistyötä, johon suomalaiset voivat osallistua. Esimerkiksi EU on pitkään rahallisesti tukenut eurooppalaisten nuorten kansainvälistä vapaaehtoistyötä, jota tehdään enimmäkseen Euroopan sisällä (https://europa.eu/youth/solidarity_en haettu 3.1.2020). Järjestäytyneempien tahojen lisäksi yksilön on myös mahdollista ottaa suoraan yhteyttä ulkomailla olevaan työpaikkaan ja sopia vapaaehtoistyöstä siellä.

Suomessa kehitysjärjestöt ovat kokoontuneet yhden kattojärjestön alle. Fingo syntyi 2018, kun alalla aikaisemmin toimineet kattojärjestöt Kepa ja Kehys yhdistyivät. Nykyään kattojärjestö mainostaa itseään ”globaalin kehityksen asiantuntijana” ja se muun muassa pyrkii vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon, julkaisemaan kannanottoja ja edistämään järjestöjensä toimintaa ja globaalikasvatusta. (<https://www.fingo.fi/meista/toiminta> haettu 2.1.2020) Fingoon 2020-vuoden alusta kuuluvista noin 300 järjestöstä 86 listaa järjestönsä tyypiksi Voluntary work (<https://www.fingo.fi/meista/jasenet/jasenrekisteri> haettu 2.1.2020). Jäsenrekisteristä on kuitenkin mahdotonta suoraan seuloa kansainvälistä vapaaehtoistyötä tarjoavat toimijat, joten näistä 86 järjestöstä kaikki eivät toimi kansainvälisesti.

Osa suomalaisista kansainvälistä vapaaehtoistyötä tarjoavista toimijoista ovat puhtaasti kaupallisia, mutta kentällä on myös jonkin verran järjestöpohjaisia toimijoita, jotka

keskittyvät ennen kaikkea kehitysyhteistyöhön (Saarinen 2017, 10). Tämä tapa jaotella toimijoita motiiveittain seuraa melko suoraan johdannossa esitettyä erottelua vapaaehtoistyöhön ja vapaaehtoisturismiin. On kuitenkin jälleen syytä muistaa, että tämä erottelu ei ole täysin selvärajainen.

Erottelua vapaaehtoistyön ja vapaaehtoisturismin välillä hankaloittaa nykyään Suomessakin yhä enemmän järjestöjen pyrkimys identifioitua kansainvälistä vapaaehtoistyötä järjestäväksi eikä vapaaehtoisturismia tarjoavaksi toimijaksi (Saarinen 2017, 13). Vapaaehtoisturismi -käsitteen huono maine onkin johtanut siihen, että kaupallisetkin toimijat käyttävät mieluummin toiminnastaan muita nimiä, kuten kansainvälinen vapaaehtoistyö tai vapaaehtoismatka (Otranen 2019, 14). Tämä käy ilmi myös Fingon jäsenrekisteristä, josta vain 19 jäsentä on listannut järjestönsä tyypiksi Tourism. Mielenkiintoista on myös se, että lähes kaikki Tourism -kuvauksen valinneista toimijoista ovat valinneet toimintansa kuvaukseksi myös Voluntary work. (<https://www.fingo.fi/meista/jasenet/jasenrekisteri> haettu 2.1.2020).

Raja kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoisturismia järjestävien suomalaisten järjestöjen välillä häilyy entisestään, kun otetaan huomioon erilaiset järjestömaksut, jotka vapaaehtoinen useimmiten maksaa lähettävälle järjestölle ennen vapaaehtoistyöhön lähtöä. Nämä maksut sisältävät usein muun muassa majoituksen kohdemaassa, erilaiset valmennus- ja kielileirit Suomessa ja kohdemaassa, erilaisia vakuutuksia sekä ruokailut vapaaehtoistyön aikana. (Saarinen 2017, 7.) Useissa tapauksissa on kuitenkin hankalaa sanoa, ovatko järjestöt tosiasiaissa voittoa tavoittelemattomia ja mihin lähtevien vapaaehtoisten raha todellisuudessa menee. On myös syytä pitää mielessä, että kaikkea Suomessa toimivien kansalaisjärjestöjen rahansiirtoa ei tilastoida (Johansson 2017, 9).

Vuonna 2015 hallitus leikkasi kolmasosan kehitysyhteistyöbudjetista, jonka on arvioitu vaikuttaneen merkittävästi erityisesti pienten järjestöjen toimintaan (Johansson 2017, 16). Etenkin voittoa tavoittelemattomille järjestöille valtion rahoitus on ollut merkittävä osa kokonaistuloja. Esimerkiksi vapaaehtoistoihin lähtevien järjestömaksuja on viime vuosien aikana mahdollisesti nostettu kompensoimaan vuoden 2015 kehitysyhteistyöleikkauksia. Kentällä jonkin verran vuodesta 2015 eteenpäin toimineena koen, että leikkausten tuomat paineet ovat olleet havaittavissa myös muilla tavoilla järjestöjen toiminnassa.

Suomen positio globaalien pohjoisten maana on myös syytä huomioida keskusteltaessa suomalaisten kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä. Suomessa, kuten muissakin globaalien

pohjoisen maissa, on sisäistetty hierarkkinen käsitys kansainvälisestä avunannosta (Johansson 2017, 7). Tämä käsitys on havaittavissa myös kansainvälisessä vapaaehtoistyössä ja ihmisten suhtautumisessa siihen. Suomi ei kuitenkaan aina ole ollut yksi globaalien pohjoisten avunantomaista. Onkin syytä muistaa, että myös Suomi lukeutui avunsaajamaihien esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen, jolloin Suomi sai tukea muun muassa YK:n lastenrahasto Unicefiltä. (Johansson 2017, 87.) Vapaaehtoistyö globaalien pohjoisten ja etelän välillä ei myöskään ole täysin yksisuuntaista, mistä sitä on usein moitittu. Suomeen tuleekin globaalien etelän maista joka vuosi vapaaehtoistyöntekijöitä pitkälti samojen tahojen kautta, jotka lähettävät myös suomalaisia vapaaehtoisia ulkomaille. (Saarinen 2017, 17.)

Suomessa kansainvälistä vapaaehtoistyötä on tutkittu varsin vähän, tosin kansainväliseen vapaaehtoistyöhön liittyviä opinnäytetöitä on kuitenkin viime vuosien aikana kirjoitettu jonkin verran (Saarinen 2017, 5-6). Nämä opinnäytetyöt keskittyvät pääsääntöisesti tietyssä maassa tai jopa tietyssä työpaikassa tehtävään vapaaehtoistyöhön eivätkä niinkään vapaaehtoistyöhön yleisemmällä tasolla (ks. esim. Saarinen 2017). Kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä löytyy enemmän, ja se on kiinnittänyt yhä enemmän huomiota kansainvälisen vapaaehtoistyön koettuihin ongelmakohtiin (Otranen 2019, 14). Kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja sen ongelmia tutkittaessa on kuitenkin muistettava kentän moninaisuus ja yleistettävyyden ongelmat, joihin palaan tarkemmin tutkielman menetelmäosiossa 3.5.

3. Menetelmät ja aineiston kuvaus

3.1. Kohderyhmä ja sen tavoittaminen

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää miten kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät suhtautuvat ja näyttäytyvät suhteessa vapaaehtoistyön ja sen eettisyyden kritiikkiin. Koska aihe on monipuolinen ja kohderyhmälle henkilökohtainen koin, että paras tapa vastata kysymykseen olisi haastatteleamalla kansainvälisessä vapaaehtoistyössä olleita nuoria. Pidän tärkeänä haastatella nimenomaan vapaaehtoistöistä palanneita siksi, että tiedän itse entisenä vapaaehtoisena, kuinka paljon käsitykset kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä voivat muuttua

vapaaehtoistyön aikana ja sen jälkeen. Etäisyys omaan kokemukseen antaa vapaaehtoisille mahdollisuuden tarkastella vapaaehtoistyötä kriittisesti myös vapaaehtoistyön etiikan näkökulmista.

Etsin haastateltavia, jotka ovat olleet globaalien etelän maassa vapaaehtoisina. He ovat lähteneet vapaaehtoistoihin nuorina ja ilman vapaaehtoistyöjärjestön ulkopuolista työhön valmentavaa koulutusta. Vapaaehtoistyöjärjestöjen koulutuksella viitataan erilaisiin leireihin ja muihin koulutustilaisuuksiin, joita vapaaehtoistyötä järjestävät tahot pitävät lähteville vapaaehtoisille ennen työpaikalle menoa Suomessa ja/tai vapaaehtoistyön kohdemaassa. Tämän tutkimuksen haastateltavista kaikki paitsi yksi olivat osallistuneet vähintään päivän mittaiseen koulutukseen.

Haastateltavista vapaaehtoistyöhön lähtiessään vain yhdellä on ollut korkeakoulututkinto, mutta hänen vapaaehtoistyötehtävänsä eivät ole suoraan liittyneet hänen koulutustaustansa. Näin ollen kelloilla haastatelluista ei ole vapaaehtoistyöhön mennessään ollut ammatillista tai muuta kokemukseen perustuvaa pätevyyttä tekemäänsä vapaaehtoistyöhön. Tutkimukseen on tietoisesti valittu vapaaehtoistyöhön kouluttamattomia henkilöitä, sillä tutkimuksen kiinnostus liittyy käsityksiin vapaaehtoisista, eikä tietyn alan tai laajemmin kehitysyhteistyön ammattilaisista. Vapaaehtoisten koulutustaso on vaikuttanut myös siihen, kuinka vapaaehtoisiin suhtaudutaan työpaikalla ja miten he arvioivat omaa pätevyyttään.

Haastateltavista kaikki paitsi yksi ovat lähteneet vapaaehtoistyöhön Kansainvälisen Vapaaehtoistyön KaVa-verkoston kuuluvan järjestön kautta. KaVa-verkoston kuuluvat Allianssin nuorisovaihto, Kansainvälinen vapaaehtoistyö KVT ja Maailmanvaihto ry – ICYE Finland. Verkoston tarkoituksena on kehittää vapaaehtoisohjelmia ja noudattaa yhdessä luotua laatukriteeristöä (<https://maailmanvaihto.fi/vapaaehtoistyohon-ulkomaille/laatukriteerit/> haettu 3.1.2020). Olen itse ollut yhden KaVa-verkoston kuuluvan järjestön kautta vapaaehtoistyössä ja tavannut haastatelluista kaksi järjestön kautta. Muut haastateltavat ovat löytyneet kanssaopiskelijoista ja kanssaopiskelijoiden tutuista.

3.2. Teemahaastattelu

Tutkimuksen aineistona olen käyttänyt teemahaastattelua. Päädyin teemahaastatteluun siksi, että halusin saada vastauksia tiettyihin kysymyksiin, mutta myös luoda haastatteluilmapiirin,

jossa haastateltavat voivat viedä keskustelua uuteen suuntaan tai syventyä johonkin sen osa-alueista halutessaan. Pyrin myös korostamaan ennen haastattelun alkua haastateltaville, että erilaiset tarinat ja sivupolut ovat hyvin tervetulleita. Menetelmävalinnan pohjalla on osin Sylvi Otrasen (2019, 21-23) nuoria vapaaehtoisia käsittelevä pro gradu -tutkielma, jossa teemahaastatteluun on päädytty samankaltaisin perusteluihin.

Käsiteltävät teemat ovat liittyneet muun muassa haastateltavan käsitykseen vapaaehtoisen identiteetistä sekä siihen, miten, milloin ja missä yhteydessä käsitykset vapaaehtoisuudesta ovat mahdollisesti muuttuneet vapaaehtoistyön aikana ja sen jälkeen. Tämän lisäksi osa teemoista on käsitelty sitä, millaisia odotuksia ja asenteita muut ovat peilanneet haastateltaviin ja heidän vapaaehtoistyöhönsä, näiden mahdollisia ristiriitoja haastateltavien omien käsitysten kanssa sekä haastateltavien käsityksiä vapaaehtoistyöhön mahdollisesti liittyvistä ongelmallisista piirteistä. Haastatteluja ohjannut suuntaa antava runko löytyy tutkielman liitteistä. Haastattelun teemat voidaan tiivistää seuraavasti:

- 1) Vapaaehtoisen rooli, identiteetti ja motiivit
- 2) Muutokset käsityksissä vapaaehtoisuudesta
- 3) Erot oman kokemuksen ja sen välillä, miten siitä kertoo muille
- 4) Muiden suhtautuminen ja ennakkoluulot vapaaehtoistyöstä ja vapaaehtoistyöntekijöistä
- 5) Yleiset stereotypiat kohdemaasta, vapaaehtoistyöstä ja vapaaehtoistyöntekijöistä

3.3. Aineiston kuvaus

Aineisto koostuu viidestä teemahaastattelusta. Haastattelut toteutettiin lokakuussa ja marraskuussa 2019 kahviloissa ja yliopiston tiloissa kahdessa suomalaisessa kaupungissa. Haastattelut kestivät 30-50 minuuttia ja nauhoitusten yhteenlaskettu pituus on vähän yli kolme tuntia. Litteroitua aineistoa on 76 sivua.

Viidestä haastateltavasta yksi on ollut vapaaehtoistyössä Boliviassa, yksi Etelä-Afrikassa, yksi Intiassa ja kaksi Ugandassa. Vapaaehtoistyöjaksot ovat kestäneet kahdesta kuukaudesta vuoteen. Tutkimuksen kannalta on oleellista, että haastateltavat ovat olleet pitkiä ajanjaksoja vapaaehtoistöissä, koska tutkimus on kiinnostunut nimenomaan vapaaehtoistyöntekijöistä eikä vapaaehtoisturisteista. Joidenkin määritelmien mukaan (ks. esim Guttentag 2009, 538)

nämä jaksot vastaisivat pituudeltaan vapaaehtoisturismia, mutta niiden taustana on ollut voittoa tavoittelematon ja paikallisia kunnioittava toiminta.

Haastateltavista neljä ovat naisia ja yksi on mies. Haastatellut ovat lähteneet vapaaehtoistöihin 18-28 –vuotiaina. Vapaaehtoisten ikä ei ole tutkimuksen kannalta itsessään oleellinen, mutta vaikuttaa toki osaltaan siihen, miten vapaaehtoiisiin on suhtauduttu ja kuinka pätevinä työhön heitä on pidetty. Kaikilla haastateltavilla on myös vaalea iho, joka on voinut vaikuttaa erinäisillä tavoilla kokemukseen kohdemaassa ja vapaaehtoistyöpaikalla.

Vapaaehtoisista kaikki ovat työskennelleet lasten kanssa. Osalla on kuitenkin ollut useampi kuin yksi työpaikka tai muuten vaihteleva työnkuva, joten työtä on tehty myös muun muassa kengänkiillottajien parissa ja eläinkeskuksissa.

3.4. Aineiston analyysi

Käytän aineistoni analysoinnissa teemoittelua. Teemat kertovat jotain joko vapaaehtoisuudesta yleisesti tai vapaaehtoisten suhtautumisesta ja asettumisesta erilaisiin stereotyyppioihin. Aineistosta nousi selvästi esille kuusi eri teemaa, jotka ovat:

- 1) Vapaaehtoisen rooli ja työtehtävät
- 2) Auttaminen
- 3) Vapaaehtoinen saa enemmän kuin antaa
- 4) Valkoinen vapaaehtoinen
- 5) Vapaaehtoisen varallisuus ja palkaton työ
- 6) Oma vastuu ja järjestöjen rooli

Teemat eivät ole suoraan johdannaisia haastatteluteemoista. Sen sijaan esimerkiksi auttamisesta kerrottiin muun muassa käsitysten muutosten ja ulkopuolisten stereotyyppioiden yhteydessä. Suurin osa teemoista tulikin esille useissa eri yhteyksissä haastattelun eri vaiheissa ja niihin saatettiin palata useaan otteeseen. Teemat eivät suoranaisesti kuvasta kansainvälisen vapaaehtoistyön yleisimpiä kritiikkejä, mutta pidin tärkeänä korostaa vapaaehtoisten omia merkityksenantoja enkä suoraan peilata heidän puhettaan jo olemassa olevaan kritiikkiin. Esimerkiksi vapaaehtoistyöpaikkojen epäselvä työnkuva oli näkyvä kritiikki vapaaehtoisten puheessa, vaikka sitä ei ole juuri mainittu aikaisemmassa kritiikissä. Näin muodostuivat yllä olevat kuusi teemaa, joita avaan seuraavassa osiossa.

Aineistosta nousseiden teemojen selvittyä tutkin niitä suhteessa vapaaehtoisten käsitysten muutoksiin ja vertasin niitä kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä oleviin stereotypioihin sekä kansainvälistä vapaaehtoistyötä yhä leimaavaan kolonialismin perinteeseen. Lopuksi tutkin vapaaehtoistyöntekijöiden asettumista kriittiseen keskusteluun kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä ja sen etiikasta sekä pohdin tulosten valossa kansainvälisen vapaaehtoistyön kentän tulevaisuutta.

3.5. Yleistettävyyys ja eettiset kysymykset

Kansainvälisen vapaaehtoistyön kenttä on erittäin moninainen. Muun muassa vapaaehtoistyön kohdemaat, työpaikka, työkuultuuri ja mahdollinen kielimuuri vaikuttavat vapaaehtoistyökokemukseen. Vapaaehtoistyöntekijöillä on myös erilaisia koulutustaustoja ja motiiveja. Kokemusten moninaisuuden vuoksi on mahdotonta antaa kattavaa yleiskuvaa kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä tai sen tekijöistä. Tutkimuksen haastatteluista kävi selvästi ilmi, miten erilaisia vapaaehtoistyökokemukset voivat olla ja miten erilaisilla tavoilla vapaaehtoistyön eri osiin suhtaudutaan. Haastateltavat toivat useissa konteksteissa myös itse esille sen, että vapaaehtoistyöntekijöitä ja vapaaehtoistyökokemuksia on mahdotonta yleistää. Muutama haastateltavista viittasi kuitenkin haastattelun aikana vapaaehtoistyöntekijöitä mielestään yhdistäviin piirteisiin. Tutkimuksen tarkoituksena ei täten ole yleistää nuorten vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksia tai näkemyksiä vaan osoittaa niissä mahdollisesti ilmeneviä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Haastattelutilanteisiin on voinut osaltaan vaikuttaa oma positioni vanhana vapaaehtoistyöntekijänä. Olen ennen haastatteluiden alkua kertonut kaikille haastateltaville omasta vapaaehtoistyökokemuksestani. Koen, että oman kokemukseni takia haastateltavat puhuivat minulle avoimemmin varsinkin vapaaehtoistyöhön liittyvistä negatiivisiksi kokemistaan piirteistä ja tunteista. Melkein kaikki haastateltavista totesivat myös haastattelun aikana tai sen jälkeen, että oli helpompaa puhua vapaaehtoistyöstä ihmisen kanssa, joka jakaa kokemuksen. On kuitenkin mahdollista, että tämä käsitys kokemuksen jakamisesta on johtanut siihen, että tiettyjä kentällä olleelle itsestäänselvyysnä pidettyjä asioita on jätetty sanomatta. Haastateltavista yksi myös vertasi itseään ja omaa kokemustaan vapaaehtoisena

muutamaan otteeseen ihmisiin, jotka olivat olleet häntä pidempään vapaaehtoistyössä. Toivon että oma pidempi vapaaehtoistyökokemukseni ei vaikuttanut hänen vastauksiinsa tai saanut häntä vähättelemään omaa asiantuntija-asemaansa.

Tutkimuseettisesta näkökulmasta oli tärkeää huolehtia haastateltujen riittävästä anonymisoinnista. Suomen kansainvälisen vapaaehtoistyön kenttä ei ole kovinkaan laaja ja lähtijöitä KaVa-verkoston kuuluvien järjestöjen kautta on vuosittain rajallinen määrä. Koin, että vapaaehtoistyön kohdemaata tuo haastateltavien sitaatteihin lisäarvoa, jonka takia viittaamaan haastateltaviin heidän kohdemaidensa perusteella. Ugandassa olleet vapaaehtoiset olen erotellut suorissa lainauksissa toisistaan, jotta kaikkien haastateltavien tunnistettavuus olisi yhdenmukainen. Päätöstä tukee myös se, että kaikki Afrikassa olleet vapaaehtoiset korostivat haastatteluissaan, että on tärkeää puhua aina tietystä kohdemaasta eikä vain Afrikasta. Tätä perusteltiin muun muassa maiden välisillä suurilla poliittisilla ja kulttuurisilla eroilla. Haastateltavat kertoivat myös usein puuttuvansa siihen, jos joku viittasi vain Afrikkaan: ”...sit ite korjaa et no mä olin Ugandassa toki mä olin Afrikassa myös mutta en mä oo Euroopasta vaan mä oon Suomesta”. Mahdolliset muut haastateltavien tunnistettavuutta lisäävät tiedot olen pyrkinyt jättämään pois.

4. Tulokset

4.1. Vapaaehtoisen työtehtävät ja rooli

Vapaaehtoisten kokemuksia leimasi epäselvä ja useilla vaihteleva työnkuva. Työstä kysyttäessä vapaaehtoiset vastasivat työnkuvansa olleen ”vähän sekava” tai ”aina tosi vaikea selittää”. Työtehtäviä pidettiin hyvin paikkasidonnaisina ja vapaaehtoisen rooli piti aina neuvotella paikan päällä erikseen. Eräs vapaaehtoisista totesi myös, että vapaudesta huolimatta työtä ei aina saanut valikoida vaan piti tehdä ”sitä työtä mitä siellä pitää tehdä”. Useampi vapaaehtoisista kuvasi myös, että työtehtävät piti ikään kuin löytää itse.

No itseasiain ei ollu minkäänlaista työnkuvaa, että se oli aikalailla ite määriteltävissä ja aika paljon keskitty siihen et ite piti olla tarkkaavainen ympäristön suhteen ja ettii sellasii paikkoja mis vois jotenki olla hyödyksi. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

Vapaaehtoiset olivatkin osallistuneet mitä erilaisimpiin työtehtäviin. Yksi vapaaehtoisista kertoi työnsä olleen enimmäkseen opettamista, mutta muut lasten kanssa työskennelleet eivät olleet olleet varsinaisissa opetustehtävissä. Opettamisen sijaan vapaaehtoiset olivat muun muassa pelanneet lasten kanssa UNOa, istuttaneet lasten kanssa kukkia ja puita, järjestäneet lastenjuhlia ja pystyttäneet lasten käyttöön pyykkinaruja. Muut työtehtävät olivat sisältäneet esimerkiksi aitojen pystyttämistä eläinkeskuksessa, keksien leipomista köyhien naisten myytäväksi sekä toimistotyötä.

Konkreettisia työtehtäviä tärkeämpinä vapaaehtoiset kuitenkin pitivät lasten kanssa vietettyä aikaa ja yhdessäoloa. Vapaaehtoisista kolme kertoivat, että työ lasten kanssa oli ollut pitkälti vain lasten kanssa ”olemista”. Kaksi heistä korosti työssään ennen kaikkea leikkimistä lasten kanssa. Kulttuurien kohtaamista ja eri kulttuurilta oppimista pidettiin myös tärkeänä puolin ja toisin. Vapaaehtoisista useampi piti myös merkittävänä lapsille antamaansa ”hellyyttä, rakkautta ja syliä”, jota lapset eivät vapaaehtoisten mukaan välttämättä saaneet muualta. Etelä-Afrikassa ollut vapaaehtoinen nosti myös esille vastuun olla lapsille eräänlainen roolimalli ja ”fiksu aikuinen”.

Kaksi vapaaehtoisista kuvasivat pienten tekojen vaikutusta pidemmällä tähtäimellä ja asettivat istensä osaksi vapaaehtoistyöntekijöiden jatkumoa. He näkivät, ettei yksittäinen vapaaehtoinen pysty saamaan aikaan suuria muutoksia, mutta voi kylvää erilaisia siemeniä tai jatkaa ja vahvistaa aikaisempien vapaaehtoisten työtä. Yksi vapaaehtoisista kertoi luottavansa siihen, että työpaikkansa tulevat vapaaehtoiset jatkaisivat hänen tekemäänsä työtä.

Vapaaehtoiselle tuntui tuovan turvaa ajatus siitä, että työpaikalla asiat liikkuisivat hitaasti eteenpäin, vaikka hän ei itse olisikaan paikan päällä muutoksia näkemässä. Toinen vapaaehtoisista piti vapaaehtoisten vaikutusmahdollisuuksia rajallisempina, mutta heidän läsnäoloon silti tärkeänä.

...oikeestihan se vapaaehtoistyö on tosi pitkäjänteistä ja semmosta, että koko ajan tarvitaan vapaaehtoisia. Niitä tulee aina toisten perään lisää ja asiat muuttuu tai ei muutu ja se on vähän semmosta epämääräisempää. Toisaalt tavallaan pystyy vaikuttamaan asioihin mutta ei ollenkaan nii paljoo ku mitä ehkä on olettanu alussa tai mitä muut saattaa olettaa, kun ne kuulee että tekee vapaaehtostyötä, tai on tehny. (*Vapaaehtoisena Boliviassa*)

Kolme vapaaehtoisista huomioi haastatteluissaan oman koulutustaustansa puutteen, mutta eivät pitäneet sitä varsinaisena haasteena työlleen. He myönsivät, että esimerkiksi opettajan tai sosiaalialan koulutuksesta olisi voinut olla hyötyä työpaikalla, mutta kokivat pärjänneensä

heille annetuissa työtehtävissä hyvin. Yksi vapaaehtoisista myös pohti, että jos työpaikan lapset olisivat olleet vanhempia, niin hänen koulutustaustallaan olisi ollut enemmän merkitystä. Toinen esitti myös eroja vapaaehtoistyöntekijän ja työpaikan vakituisten työntekijöiden välillä seuraavasti:

Kokisin, että se rooli on silleen vähä erilainen, kun ei oo työntekijä. -- Mä kuuntelen huolia ja oon siinä tukena ja autan, mutta mun mielestä mun tehtävä ei oo mitenkään antaa jotain konkreettisia vinkkejä tai konkreettisia neuvoja, kosk mä en oo mikään sosiaalialan työntekijä. (*Vapaaehtoisena Boliviassa*)

Osa vapaaehtoisista piti hyvin tärkeänä varmistaa, että oma vapaaehtoistyö ei vaikuttanut paikallisten työllisyyteen. Haastateltaville oli tärkeää, että he eivät vieneet kenenkään paikallisen työpaikkaa tai tehneet työtä, johon olisi ollut mahdollista palkata paikallinen. Intiassa vapaaehtoisena ollut haastateltava kertoi, että hänen työpaikallaan oli riittävästi työntekijöitä ilman vapaaehtoisia ja että mahdolliset vapaaehtoistyöntekijät olivat ”vaan niinku plussaa siellä”. Yksi Ugandassa olleista vapaaehtoisista kertoi myös tietoisesti varoneensa antamasta työpaikalla sellaista kuvaa, että ”länsimaalainen tulee tänne kertomaan”. Tasapaino omien ideoiden esille tuomisen ja muiden varpaille astumisen välillä koettiin välillä hankalaksi. Rooli vapaaehtoisena johti osalla myös ulkopuolisuuden tunteisiin.

Meille oli ainaki periaatteena et sä et saa mennä viemään siellä kenenkään työtä, nii musta siihen jotenki kiteytyy et vapaaehtoisille ei anneta mitään, tavallaan välil tuntuu merkittävää [työtä], koska niillä [paikallisilla] on työpaikat jo tai jollaki se työtehtävään kuuluu. Ja se on must tosi tosi tärkeä, että ei missään nimessä jyrätä ketään siellä, mut sitte kun mun mielest se on ihan mieletön resurssi et tulee sinne ekstra ihmisiä nii se on kyllä tosi sääli, että jollain lailla se menee niinku hukkaan ja kun mieltii et konkreettisell tasollakaa ei voi sanoo viisumis et menee tekeen vapaaehtostyötä muuten ei pääse maahan, et missään nimes ei saa missään sanoo et sä meet tekee vapaaehtostyötä. Se on musta niin konkreettinen esimerkki siitä, et se ei oo niinku arvostettavaa...

(*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

Vapaaehtoisen rooli ja eräänlainen ulkopuolisuus toi myös mukanaan erilaisia haasteita työnteolle. Esimerkiksi lasten ja vapaaehtoisen välinen kielimuuri sekä maiden väliset kulttuurierot vaikuttivat siihen mitä ja miten vapaaehtoisen kannatti opettaa niissä tilanteissa, joissa koulutustausta huolimatta työnkuvaan kuului opettamista tai aktiviteettien järjestämistä lapsille. Yksi vapaaehtoisista esitti myös huolen siitä, että käänösavusta huolimatta käänökset eivät aina menneet oikein perille. Työpaikkojen lapset myös suhtautuivat

vapaaehtoisiiin erilailla, kuin paikallisiin työntekijöihin. Yksi haastateltavista kertoi, että lasten käsitys vapaaehtoisista lempeinä ja ystävällisinä vähensi vapaaehtoisten auktoriteettia ja siten vaikeutti työntekoa, vaikka lämmin suhde lapsiin oli muuten positiivinen asia. Omien ideoiden ja projektien toimivuutta ja jatkuvuutta eri kulttuurin kontekstissa myös kyseenalaistettiin.

Ja myös siel [työpaikalla] me yritettiin tosi paljon saada esim. just sinne lastenkotiin struktuuria ja jotenki toimintakulttuuria ja malleja mitä me koettiin et vois auttaa sitä toimintaa jotenki järjestelmällisemmäksi. Et ne lapset ei vaik olis niin paljon yksin tai et sitä työmäärää mitä niillä caretakereillä on niin jotenki jäsennellä ja muuta, niin en mä koe et siitkään ihan hirveesti... et ehkä niille jotain on siitä jääny, mut kuitenkin se kulttuuri on nii eri... (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Koettu ulkopuolisuus ja varsinkin epäselvään työnkuvaan liittyvät haasteet olivat johtaneet kolmen haastateltavan mukaan turhautumiseen ja pettymykseen. Yhdelle vapaaehtoisista oli ollut vaikea hyväksyä, että työnkuva oli lähinnä läsnäoloa ja leikkimistä. Toinen vapaaehtoisista kertoi vapaaehtoistyökokemuksen olleen hänelle vaikea etenkin, kun varsinaiseen työhön kiinni pääsy tuntui hitaalta ja hankalalta.

Must tuntuu, että mulla meni ensimmäiset puol vuotta ainakin siellä Intiassa puhtaasti vaan että mä sopeuduin siihen kulttuuriin. Et mä en vaan menny sinne ja sit ruvennu tekeen töitä, vaan se oli paljon kokonaisvaltasempi se juttu ja mä luulen et jos mä olisin ollu siellä kaks vuotta nii sen jälkimmäisen vuoden mä olisin oikeesti osannu työskennellä siellä ja mulla ois ollu annettavaa. Nyt musta tuntuu et ku mä olin sen vuoden nii se meni melkein sillai, että just ku mä aloin sinne sopeutumaan ja oikeesti niinku nauttimaan siellä olosta täysillä nii sit mun piti lähtee yhtäkkiä pois. (*Vapaaehtoisena Intiassa*)

Haastateltavista osa kuvasivat tunteneensa olonsa työpaikoillaan joskus turhautuneeksi, ärsyyntyneeksi, epäonnistuneeksi ja pettyneeksi. Kaksi haastateltavista kertoivatkin, että olivat vapaaehtoistyön aikana miettineet mitä ylipäänsä tekivät työpaikalla, ja oliko heidän läsnäolostaan siellä oikeasti hyötyä. Eräs vapaaehtoisista kertoi myös joskus kirjoittaneensa läheisilleen suunnattuun blogiinsa siitä, että välillä hänestä tuntui vaikealta jaksaa mennä töihin, koska koki, ettei hänen läsnäolollaan ollut merkitystä. Hän kuvasi myös järkytystään siitä, kuinka välinpitämätöntä työpaikan suhtautuminen vapaaehtoisiiin oli ollut ja kuinka ylimääräiseksi ja ulkopuoliseksi hän oli kokenut siellä itsenä.

...niil [lastenkodin johtajilla] oli semmonen toimisto siinä erillises rakennuksessa nii he oli aina siellä eikä he tullu koskaan kattomaan mitä me tehtiin siellä nii et tuli semmonen et ihan sama vaik seistäis päällä nii ei heitä kiinnosta ja tottakai sit välillä kun me

saatettiin järjestää niille lapsille jotain tosi spesiaali päiviä tai muuta nii ois ees sillon toivonu et joku tulee kattoon. Ainut joka tuli kattoon oli sellanen valokuvaaja joka otti sitten kuvia tästä ja laitto jonneki heidän nettisivuille varmaan sit boostatakse tavallaan sitä vapaaehtoistyöpaikkana tai jotain, mut tuntu et sellasta aitoo kiinnostusta siihen mitä me tehään siellä ei ollu. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

4.2. Auttaminen

Auttamisen käsite ilmeni useaan otteeseen suurimmassa osassa haastatteluista ja kaikissa vähintään kerran. Muiden auttaminen nähtiin pitkälti vapaaehtoistyöntekijöille luontaisena piirteenä ja motiivina, joihin moni haastatelluistakin samaistui. Haastateltavien mukaan kansainvälistä vapaaehtoistyötä tekeville tyypillisiä piirteitä ovatkin juuri avoimuus uusille kokemuksille, seikkalunhalu ja halu ”auttaa ja tehdä”. Vapaaehtoistyökokemus saattoi myös itsessään vahvistaa ihmisen auttamisen halua.

... se ehkä jäi jotenki osaksi itseä semmonen kiinnostus maailmaa kohtaan ja ehkä jonkilainen auttamisen halu... (*Vapaaehtoisena Etelä-Afrikassa*)

Auttaminen oli ollut haastateltaville tärkeä motiivi kansainväliseen vapaaehtoistyöhön lähtiessä ja osalle vapaaehtoistyöntekijöistä tuli yllätyksenä, kuinka vähän vapaaehtoistyöpaikalla oli käytännössä mahdollista ”auttaa”. Yksi haastateltavista kertoi, että tunne omasta kyvystä ”auttaa” oli syntynyt vasta vapaaehtoistyöpaikalle pääsyn jälkeen. Kuitenkin suurimmalla osalla haastateltavista käsitys omista vaikutusmahdollisuuksista oli vapaaehtoistyön aikana laskenut merkittävästi ja vapaaehtoiset kuvasivat tunteneensa olonsa työpaikalla joskus ylimääräisiksi ja ulkopuolisiksi.

Vaikka jotenki osas ajatella et ei tuu mitenkään ketään pelastamaan nii kuitenkin se ajatus siitä auttajan roolista oli vahvempi [ennen lähtöä]. Et mä haluan mennä johonki, jos mä voin antaa itestäni ja auttaa vaik se onki sit vaan sitä aikaa tai rakkautta niille lapsille. Toki sitäkin me tehtiin ja toki silläkin oli merkitys siinä hetkessä mutta ehkä nyt se [käsitys auttamisesta vapaaehtoistyöpaikalla] on aika paljon kuitenkin muuttunu siinä et mitä siel konkreettisesti voi tehdä. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Ajatusta vapaaehtoisesta auttajana kyseenalaistettiin paljon nostamalla esiin vapaaehtoistyökokemuksen vastavuoroisuus. Omaa työpaikan auttamista enemmän korostui usean haastateltavan puheessa muun muassa vapaaehtoistyön ja vapaaehtoistyöpaikan tuoma

henkinen kasvu ja syvempi ymmärrys maailmasta, joka koettiin vastaanotettuna apuna. Muutama vapaaehtoinen totesi myös saaneensa itse enemmän apua vapaaehtoistyöpaikalta, kuin koki sinne antaneensa. Muuttunutta käsitystä auttamisesta yritettiin myös jakaa tutuille vapaaehtoistyöstä keskusteltaessa, mutta se saattoi kohdata selvää vastarintaa tuttujen ajattellessa, että vapaaehtoinen vain vähättelee omaa merkitystään.

... varsinkin kun ite kertoo omasta kokemuksesta ja sanoo et en mä kokenu et me siel hirveesti autettiin, niin usein se vastaus sit on myös se semmonen et no kyllähän te olitte siellä, kylhän te nyt annoitte rakkautta ja kylhän se oli merkittävää mitä se tottakai oli mutta jotenki se on tosi vahva sit muilla se käsitys et olithan sä siel auttamassa ja kyllä sä olit auttajan roolissa. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Kaksi haastateltavista nosti esille myös sen, miten media edesauttaa kuvaa vapaaehtoistyöntekijöistä auttajina. Nämä haastateltavat kritisoivat median antamaa kuvaa, johon eivät samaistuneet juuri lainkaan. Esimerkiksi ajatusta valmiin tiedon antamisesta ja pelastamisesta kritisoitiin vankasti. Vapaaehtoiset näkivät kuitenkin positiivisena, että median antamasta vääristyneestä auttajakuvasta käydään yhä enemmän julkista keskustelua.

Kyl mä oon ainaki semmoseen törmänny enemmänki sosiaalisessa mediassa, et se on niinku hyväosaisten lätkäreiden tavallaan semmonen etuoikeus et ne menee ottaan selfieitä tummien lasten kanssa ja sit ne saa sillä rakennettuu semmosta sosiaalista pyhimysidentiteettiä et mä oon tämmönen joka menee vaan sinne auttaan vähäosaisia. Mun mielest siit on ollu puhetta ja se on tosiaan hyvä, et siitä asiasta puhutaan. (*Vapaaehtoisena Intiassa*)

Auttamistakin enemmän kritisoitiin käsitystä vapaaehtoisesta ”pelastajana”. Osa vapaaehtoisista oli törmännyt pelastamisen diskurssiin ja piti sitä täysin absurdina. Käsitteeseen viitattiinkin haastatteluissa ainoastaan silloin, kun kritisoitiin julkista keskustelua tai lähipiirin vääristyneitä ajatuksia vapaaehtoistyöstä.

Must on naurettavaa ajatella edes että Suomessa ite pystyis pelastaa jonkun. Se kuulostaa siltä, et joku on hengenhädässä ja sit sä elvytät sen tai jotain sellasta. Ja se on absurdi ajatus että me voitais täältä ylipäättään viedä jotain omaa sinne niin et se siellä pelastais jonkun tai muuttais jotain koska se on niin eri maailma. -- Emmä tiiä mitä mä voisin sellasenaan täältä ees tehä et mä voisin pelastaa jonkun. Se on musta jotenki absurdi käyttää sellasta sanaa. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

4.3. Vapaaehtoinen saa enemmän kuin antaa

Kaikkien paitsi yhden haastateltavan puheesta tuli ilmi, että vapaaehtoinen koki saaneensa vapaaehtoistyöstä enemmän tai vähintäänkin yhtä paljon, kuin oli antanut. Vapaaehtoiset korostivat tätä itse, enkä haastatteluiden aikana erikseen kysynyt vapaaehtoisen saamasta hyödystä. Erilaiset järjestö- tai muut osallistumismaksut ennen kansainväliseen vapaaehtoistyöhön lähtemistä eivät vaikuttaneet tähän käsitykseen. Vapaaehtoiset olivatkin yleisesti ottaen hyvin tietoisia ja kiitollisia siitä, mitä olivat saaneet vapaaehtoistyökokemuksestaan itse. Osalle oman hyödyn ja oppimisen määrä oli tullut yllätyksenä.

... [käsitys siitä] kuinka paljon se antaa ittellessä se työ on tietysti ihan eri sitten, kun sitä on oikeesti tehnyt ja sen kokee. Eihän sitä tiennyt kuinka paljon vaikka henkisesti kasvaa tai oppii itestään jonkun vuoden aikana. *(Vapaaehtoisena Boliviassa)*

Vapaaehtoiset kuvasivat vapaaehtoistyökokemuksesta saamaansa hyötyä enimmäkseen erilaisen henkisen kasvun muotoina. Haastatteluissa mainittiin myös kulttuurinen vaihto, jota pidettiin hyödyllisenä sekä itselle ja omalle kulttuurille että vastaanottavalle yhteisölle. Kokemus oli opettanut ja avartanut haastateltavien näkemyksiä yleisesti sekä muun muassa laajentanut heidän ymmärrystään ihmisyydestä ja elämän rikkaudesta.

Enemmänkin kuin mitä se hyödytti sitä työpaikkaa, niin mä luulen et se oli semmonen henkisen kasvun vuosi, et joutu kohtaamaan itseään tosi paljon. Se mun henkilökohtasessa kokemuksessa korostuu paljon enemmän kuin esimerkiksi se että nyt mä olin siellä sit auttamassa niitä ihmisiä. Se on itelle aika keskeinen juttu tossa vapaaehtoistyökokemuksessa. *(Vapaaehtoisena Intiassa)*

Vapaaehtoisten saamalla hyödyllä koettiin olevan myös kauaskantoisia vaikutuksia. Yhdellä haastateltavista vapaaehtoistyökokemus oli vaikuttanut tulevan koulutusalan valintaan. Toinen kuvasi kokemuksen vaikutuksia ennen vapaaehtoistyötä alkaneisiin opintoihinsa sekä tulevaisuuden työhönsä ja tulevaisuuden vaikutusmahdollisuuksiinsa. Osa vapaaehtoisista kuvasi myös jatkunutta yhteyttä vapaaehtoistyönsä kohdemaahan. Tämä yhteys saattoi olla sekä henkistä yhteenkuuluvuuden tunnetta että konkreettista yhteydenpitoa paikallisiin ystäviin tai työkavereihin. Yhteys ilmeni myös syvällisemmässä tunnesiteessä kohdemaahan

sekä kulttuurin tuntemuksessa. Tunne tiivistyi siihen, ettei vanha vapaaehtoinen olisi ”pelkkä turisti”, jos hän menisi maahan takaisin. Paluusta kohdemaahan puhuttiin muutamaan otteeseen ja yksi vapaaehtoisista oli mennyt jo käymään vanhalla vapaaehtoistyöpaikallaan, joka ”tuntu yhä semmoselta kodilta”.

4.4. Valkoinen vapaaehtoinen

Haastateltavista vain Afrikassa olleet kolme vapaaehtoistyöntekijää viittasivat haastatteluissa omaan ihonväärinsä ja sen vaikutuksiin saamaansa kohteluun työpaikalla ja laajemmin vapaaehtoistyön kohdemaassa. Afrikassa olleiden haastatteluissa ihonväri oli kuitenkin erittäin näkyvä ja selvästi mietityttänyt teema. Vapaaehtoiset kuvasivatkin paljon sitä, miten omaa ihonväriä oli mahdotonta unohtaa tai päästä karkuun.

... mä en voi mitenkää mennä tätä piiloon tätä mun ihonväriä, et vaik kuinka mä haluisin kulkee täällä niinku kuka tahansa muu ja kohdata tätä kulttuuria jotenki ilman että mä tuun ulkopuolelta, nii se ei ollu mahdollista (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Kadulla kävellessään vapaaehtoiset kohtasivat paljon huutelua, aggressiivista myymistä ja muuta huomiota, joka koettiin pääsääntöisesti negatiivisena. Yksi Ugandassa ollut vapaaehtoinen kertoi, ettei ollut lyhintäkään matkaa, jonka saattoi tehdä ilman, että kuuli jatkuvasti ympäriltään huudettavan paikalliskielen sanaa valkoihoiselle. Etelä-Afrikassa vapaaehtoisena ollut kertoi vastaavasti, että oli asunut alueella, jossa ei oltu paikallisten kanssa juurikaan tekemisissä ainakaan, jos ei ollut muiden, esimerkiksi työpaikalta tuttujen paikallisten seurassa. Paikallisilta saatu huomio toikin vapaaehtoisille selvästi turvattomuuden ja kuulumattomuuden tunteita.

Et esimerkiks kuuli et he puhuu niillä heimokielillä itsestä vaikka bussissa tai jossai ja niinku puhuu ja puhuu ja puhuu ja puhuu ja sit kuulee vaan sen muzungu muzungu [valkoihoinen] siellä monta kertaa nii ei ehkä senkään takia ollu tervetullut olo. Et huomas kyllä monissa tilanteissa et saatettiin vaik tuupata jostain jonosta --, pieniä asioita jotka huomaa jatkuvasti tapahtuvan et sä et kuulu joukkoon, et sä et oo tervetullu. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

Vapaaehtoisista osa kuvasi saamaansa kohtelua ja negatiivista huomiota myös rassistiseksi. Koettu rasisimi ihmetytti, sillä Suomessa ei oltu ennen vapaaehtoistyöjaksoa ikinä ajateltu, että voitaisiin koeta rasismia itse. Vähemmistössä oleminen kuvattiin osin myös positiivisena

siinä mielessä, että vapaaehtoinen sai kokemuksen siitä, millaista on olla vähemmistössä ihonvärin perusteella. Yksi vapaaehtoisista pohti kuitenkin myös sitä, miten erilainen kokemus rasismi oli itselle, sillä paikalliset liittivät vaaleaan ihoon usein myös positiiviseksi koettuja piirteitä.

Osa vapaaehtoisista pyrkivät aktiivisesti omalla toiminnallaan erottamaan itseään ihonväärinsä liitetyistä ennakkoluuloista. Tämä oli kuitenkin osoittautunut miltei mahdottomaksi. Esimerkiksi Ugandassa ollut vapaaehtoinen kertoi, että maan kolonialistinen historia oli yhä niin syvällä kulttuurissa, että paikallisten oli vaikeaa irroittautua siitä ja nähdä vapaaehtoiset yksilöinä ja ”tän ajan ihmisinä”. Hän kertoikin, että vaikka oli kaikella toiminnallaan pyrkinyt osoittamaan, että piti itseään paikallisiin työntekijöihin nähden ”mieluummin vähempiarvoisena”, ei hänen toiminnallaan, käytöksellään tai asenteillaan ollut loppujen lopuksi ollut juuri merkitystä.

...ite ajatteli vaan et mä haluun kaikella toiminnallani osottaa että mulla ei oo mitään ennakkoluuloja -- sitte jotenki huomaa et ei se oo ees tarpeellista et noil on niin vahvat stereotyyppit, et se on ihan sama mitä mä teen nii ne ei muutu. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

Vapaaehtoistyöpaikkojen lasten silmissä vapaaehtoisten ihonvärillä oli erilaisia merkityksiä. Lapset assosioivat vaalean ihon positiivisiin luonteenpiirteisiin kuten lempeyteen, kiltteyteen ja hauskuuteen. Vapaaehtoiset kertoivat, että lapset loivat myös kontrastia vapaaehtoisten ja paikallisten työntekijöiden välille, jotka he näkivät jämerämpinä. Lapset eivät esimerkiksi ikinä menneet paikallisten työntekijöiden syliin tai hakeneet heiltä muilla tavoin läheisyyttä, toisin kuin vapaaehtoisilta. Lasten positiiviset konnotaatiot vaaleaan ihoon liittyvätkin mitä luultavimmin lasten aikaisempiin kokemuksiin vapaaehtoisten kanssa, sillä asuinalueilla ei haastateltavien mukaan ollut vapaaehtoisten lisäksi juurikaan länsimaalaisia.

Eräs haastateltavista nosti myös esiin, että oli havainnut selkeitä eroja siinä, miten lapset suhtautuivat häneen ja erääseen tummaihoiseen brittiläiseen vapaaehtoiseen. Lasten odotukset ja asenteet brittiläistä vapaaehtoistyöntekijää kohtaan olivat asettuneet johonkin valkoisten vapaaehtoisten ja paikallisten työntekijöiden välimaastoon. Tämä tuntuisi osoittavan, että lasten kokema lempeys vapaaehtoisilta on liitetty enemmän vapaaehtoisten ihonväriin, kuin vapaaehtoisuuteen roolina.

4.5. Vapaaehtoisen varallisuus ja palkaton työ

Vapaaehtoisten varallisuus osoittautui aineistossa melko näkyväksi teemaksi. Haastatelluista yksi ei viitannut kertaakaan vapaaehtoisten varallisuuteen, mutta muiden puheessa se oli selvästi esillä. Vapaaehtoisen varallisuus liitettiin enimmäkseen kohdemaassa olevien paikallisten ihmisten oletuksiin länsimaalaisista vapaaehtoistyöntekijöistä eikä niinkään haastateltavien kokemukseen omasta varallisuudestaan. Sekä paikalliset aikuiset että lapset pitivät vapaaehtoisia lähtökohtaisesti rikkaina ja esittivät vapaaehtoisille useita oletuksia näiden varallisuudesta ja elämäntavasta Suomessa. Eräs vapaaehtoisista kertoi myös, että hänelle täysin vieraatkin ihmiset olivat pyytäneet häneltä muun muassa lentolippuja Suomeen.

Kyllä ne [paikalliset] oletti et mul on hirveesti rahaa ja että mun perhe on tosi rikas ja että asun tosi isossa talossa (*Vapaaehtoisena Boliviassa*)

Osa vapaaehtoisista kertoivat myös paikallisten ihmisten olettaneen tai suoraan pyytäneen rahaa tai lahjoituksia vapaaehtoistyöpaikalle. Vapaaehtoiset kertoivat, että olivat vapaaehtoistyöjaksojensa aikana kokeneet olevansa ”se rahan lähde” tai ettei heitä nähty ihmisenä ”vaan silleen lompakkona”. Vapaaehtoiset saattoivat maksaa vapaaehtoistyöpaikalla esimerkiksi lasten lääkärikuluja tai muita pieniä kuluja, mutta kokivat, ettei tätä aina huomattu tai arvostettu.

Tosi paljon ne jotenki aina puhu [vapaaehtoistyöpaikalla] semmosist vapaaehtoisista, jotka on vaik saanu sponsoreita tai tehny jonkun rahallisen avustuksen tai tehny jonkun semmosen asian, kun sit taas se perus et joku on ollu siel puolvuotta -- perus arjessa niiden lasten kanssa -- ehk joo siit voidaan sanoo et hieno juttu mut sit kuitenkin huomaa et se pääpaino on niis konkreettisissa asioissa tai rahassa mitä sinne on tuotu.
(*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Suomessa vapaaehtoisten varallisuus on herättänyt hyvin erilaisia keskusteluja.

Vapaaehtoisen varallisuudesta ei olla tehty oletuksia, mutta sen sijaan vapaaehtoisten halu tehdä palkatonta työtä on kummastuttanut suomalaista lähipiiriä. Eräs haastateltavista kertoi, että oli kohdannut Suomessa ihmisiä, jotka eivät arvosta palkatonta vapaaehtoistyötä. Hän selitti tämän johtuvan ihmisten erilaisista prioriteeteista ja totesi, että ”joilleki raha merkkää

sit ehk enemmän kun toisille”. Haastateltavista kaksi nostivat useampaan kertaan esille myös suomalaisten hämmennyksen siitä, että haastateltava oli halunnut tehdä palkatonta työtä.

Mä muistan että työkaverit, silloin lähtiessä ja varmaan jälkeenkinpäin ihmetteli sitä, että kun siitä ei saa mitään rahaa nii minkä takia sitä sit tekee. (*Vapaaehtoisena Intiassa*)

Kaksi haastatelluista liittivätkin päätöksensä tehdä palkatonta työtä vahvasti omaan arvomaailmaansa. Eräs haastatelluista kuvasi vapaaehtoistyötä kapitalismin ulkopuolisena ja jopa vastaisena toimintana. Toisen mukaan palkattoman vapaaehtoistyön tekemiseen oli liittynyt jonkinlaista ”sankariajattelua” ja käsitys siitä, että jollain tapaa uhraa itseään, kun voisi olla myös palkallisissa töissä.

4.6. Oma vastuu ja järjestöjen rooli

Vapaaehtoiset kuvasivat kokeneensa monenlaista vastuuta ennen vapaaehtoistyöhön lähtöä, sen aikana ja sen jälkeen. Vastuu ei läheskään aina liittynyt varsinaisiin työtehtäviin, mutta enemmänkin vastuuseen pohtia ja myös jälkikäteen reflektoida vapaaehtoistyöhön liittyviä eettisiä kysymyksiä. Varsinkin vapaaehtoistyön aikana vapaaehtoiset olivat pohtineet vaikutusmahdollisuuksiaan työpaikallaan ja kyseenalaistaneet omaa paikkaansa siellä. Muun muassa vapaaehtoisten työhön tarvittavan koulutustaustan puuttuminen oli mietityttänyt muutamaa haastateltavista ja yksi vapaaehtoisista olikin tietoisesti etsinyt vapaaehtoistyöpaikan, joka ei vaatinut erityistä koulutustaustaa. Hän selitti halunneensa varmistaa, ettei häntä laitettaisi töihin, johon hän ei kokenut olevansa pätevä. Yksi pääsääntöisesti lasten kanssa työskennellyt vapaaehtoinen pohti myös vapaaehtoisten vaihtuvuuden vaikutuksia työpaikan lapsiin ja lyhytkestoisen kiintymisen ongelmallisuutta.

Myös erilaiset lähtöön vaikuttaneet motiivit mietityttivät haastateltavia. Etelä-Afrikassa vapaaehtoisena ollut kertoi useista tapaamistaan vapaaehtoisturisteista, joilla oli ollut hyvin erilaiset ja jopa huvittavat oletukset työn sisällöstä. Molemmat Ugandassa olleet vapaaehtoiset puolestaan nostivat esille enemmistössä olleet saksalaiset vapaaehtoistyöntekijät, jotka saavat valtion rahoitusta kansainväliseen vapaaehtoistyöhön. He kertoivat, että saksalaiset vapaaehtoiset keskittyivät lähinnä ”bilettämiseen” ja muuhun

sosiaaliseen elämään ja saattoivat olla menemättä töihin tai suhtautua työpaikkaan muuten välinpitämättömästi. Nämä kolme haastateltavaa pyrkivätkin tekemään selvän eron itsen ja vähemmän motivoituneiden vapaaehtoisten välille.

Varsinkin ku ollaan ihmisten kans tekemisissä, nii se on vähä ristiriitasta, jos siellä ollaan vaikka niitten lasten takia ja sit jos siel on joku tyyppi kuka oikeestaan vaan on siel vähän niinku lomalla: käy päivät siel vähä kitkusesti ja oottaa et pääsee kotiin juomaan tequilaa. Siellä oli myös tämmösiä tyypejä. Et kyl pitää sit kantaa vastuu siit et mitä siel on tekemässä koska ei se oo vaan sun elämä mitä siellä pyörii ja pyöritetään, että pitää miettiä et miks siel ollaan ja kenen takia ja vähä mennä ehkä oman kuplan ulkopuolelle jollain tapaa. (*Vapaaehtoisena Etelä-Afrikassa*)

Yksi vapaaehtoisista puhui haastattelussaan eräänlaisesta globaalista vastuusta vapaaehtoistyön motivaattorina ja vertasi sitä ”valkoisen miehen taakka” -ajatteluun. Käsite on peräisin Rudyard Kiplingin runosta *The White Man’s Burden*, joka julkaistiin Yhdysvalloissa ja Englannissa 1899. Runossaan ja muussa poliittisessa toiminnassaan Kipling pyrki vakuuttamaan ihmiset siitä, että valkoisen rodun vastuu oli ”sivistää” muut rodut, joiden hän katsoi olevan alempiarvoisia ja epäkiitollisia vastaanottamastaan avusta. (Brantlinger 2007, 179.) Kiplingin runo on sen julkaisusta tähän päivään asti siivittänyt keskustelua imperialismin, rasismin ja valkoisen ylivallan puolesta ja vastaan (Brantlinger 2007, 172).

Mun mielestä siinä [ajatuksessa globaalista vastuusta] on semmosta, vanhaa ns ”valkoisen miehen taakka” -ajatusta et meidän pitää mennä hoitaa kuntoon ne köyhät maat. Mä en koe hirveesti et mul ois koskaan ollu sitä, tai oli mulla ehkä kun mä ajattelin et pitää kantaa globaalia vastuuta mut sit sen jälkeen kun mä oon ollu siellä nii mä oon ymmärtäny että mä oon saanu sieltä tosi paljon itse. (*Vapaaehtoisena Intiassa*)

Vapaaehtoiset tiedostivat myös vastuunsa siinä, miten he esittivät kokemuksensa sosiaalisessa mediassa ja jälkikäteen puhuivat siitä muille. Useampi haastateltavista kertoi vastaavansa kysymyksiin vapaaehtoistyöstä aina samalla tavalla. Kokemuksesta kerrottiin useimmiten positiivisen kautta ja hankalista asioista saatettiin kertoa huumorilla, jotta ihmiset eivät kiusaantuisi. Vapaaehtoiset kuitenkin tietoisesti varoivat luomasta ”sankarillista narratiivia” ja kokivat usein turhautumista, kun lähipiiri ylisti vapaaehtoistyökokemusta. Haastateltavat kertoivat myös kokevansa vastuuta puuttua lähipiirinsä vääristyneisiin käsityksiin ja stereotypioihin vapaaehtoistyöstä ja kasvattaa näin lähipiirin tietoisuutta aiheesta.

No mä oon yrittäny ainakin jälkeinpäin aina tarttua siihen jos joku sanoo et siistiä nii mä aina sanon heti että no en mä ehk tolla lailla sitä kuvailis, että iso kokemus se oli mutta yrittäny aina olla tosi realistinen, ettei anna sitä sellasta ylistävää kuvaa. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 1*)

Kaikki neljä kansainvälisen vapaaehtoistyöjärjestön kautta vapaaehtoisena olleista haastateltavista viittasivat myös vastuuseensa lähettävän järjestön valinnassa. Haastateltavat olivatkin käyttäneet oikean vapaaehtoistyöjärjestön etsimiseen selvästi aikaa. Järjestöä valitessa tärkeimmät kriteerit olivat olleet järjestön eettiset periaatteet ja läpinäkyvyys. Haastateltavat viittasivat myös stereotypiaan ”huijaavista” järjestöistä. He ilmaisivat huoliaan järjestöjen rahankäytöstä sekä riittämättömästä seulasta valita vapaaehtoisia, jotka voisivat aidosti hyödyttää vastaanottavaa yhteisöä. Suomen päässä toimivia järjestöjä pidettiin selvästi läpinäkyvämpinä kuin kohdemaan yhteistyökumppaneita, etenkin vapaaehtoisten ohjelmamaksujen käytön suhteen.

Ennen kun me lähettiin nii haluttiin et se ei oo vaan semmonen kokemus, jost me maksetaan jolleki järjestölle ja sit me saadaan siitä hyvä omatunto et mä oon käyny jossain Afrikas tekeen vapaaehtostyötä. Se järjestö minkä kaut me mentiin nii oli niist läpinäkyvin -- mut sitte taas Ugandan päässä oli vähän et paljonko se järjestö siellä sit ottaa, et mihin ne rahat mitä me sinne maksettiin sit menee... toki mejän ylläpitoon siellä ja siihen vapaaehtosten taloon mut joo kyllä sitäki mietti. (*Vapaaehtoisena Ugandassa, 2*)

Haastateltavat kommentoivat myös järjestöjen roolia sekä vapaaehtoistyökokemuksen että käsitysten muovaajana. Haastateltavien mukaan erilaiset lähettävien järjestöjen tarjoamat vapaaehtoistyöntekijöiden valmennusleirit olivat pyrkineet antamaan lähteville vapaaehtoisille realistisen käsityksen vapaaehtoistyöntekijän roolista ja vapaaehtoistyön haasteista. Ne olivat myös nostaneet esille vapaaehtoistyöhön ja ulkomailla olemiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuten eettistä sosiaalisen median käyttöä stereotyyppisen kuvaston vähentämiseksi. Osa vapaaehtoisista kuitenkin huomautti, että kansainväliseen vapaaehtoistyöhön on mahdotonta valmistautua riittävästi tai mennä ilman jokseenkin epärealistisia odotuksia.

5. Johtopäätökset

Tutkimukseen osallistuneet vapaaehtoiset ovat pohtineet vapaaehtoistyön eettisyyteen liittyviä kysymyksiä paljon ja eri näkökulmista. Haastateltavat ovat pitkälti tietoisia heihin liitetystä stereotypioista sekä Suomessa että vapaaehtoistyön kohdemaassa ja suhtautuvat moniin niistä hyvinkin kriittisesti. Vapaaehtoiset myös pitävät joitain kansainvälisen vapaaehtoistyön piirteitä ongelmallisina. Heidän kritiikkinsä liittyy kuitenkin enemmän ruohonjuuritason toimintatapoihin vapaaehtoistyöpaikalla kuin kansainvälisen vapaaehtoistyön historiaan ja sen laajemman mittakaavan eriarvoistaviin käytäntöihin.

Vapaaehtoiset olivat pohtineet muun muassa oman työpanoksensa hyötyä sekä vapaaehtoistyön vaikutuksia paikallisten työllisyyteen. Osa haastateltavista oli myös pohtinut työpaikalta lähtemisen vaikutusta lapsiin, jotka ehtivät vapaaehtoistyön aikana kiintyä vapaaehtoisiin. Lisäksi oman koulutustaustan puuttuminen oli mietityttänyt osaa vapaaehtoisista. Vapaaehtoiset kuitenkin kertoivat, että heiltä ei ollut työpaikalla odotettu minkään alan koulutusta ja että työtehtävät olivat myös sen mukaisia. Osa vapaaehtoisista oli kuitenkin huomannut, että ennen vapaaehtoistyötä alkaneet korkeakouluopinnot tai jopa kokemus suomalaisesta koulujärjestelmästä toi heille jonkin verran pätevyyttä paikallisten työntekijöiden silmissä. Ihonvärin vaikutus omaan asemaan vapaaehtoistyöpaikalla ja laajemmin kohdemaassa on tiedostettu osittain.

Vapaaehtoisista kaikki puuttuivat jollain tapaa haastatteluiden aikana käsitykseen ”pyhimysidentiteetistä”, muiden ”pelastamisesta” tai kansainvälistä vapaaehtoistyötä ympäröivästä ”sankarillisesta narratiivista”. Vaikka kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista ja kyvystä auttaa työpaikalla vaihtelivat, pitivät vapaaehtoiset melko yksimielisesti tärkeänä olla antamatta itsestään maailmanparantajakuvaa. Maailmanparantajakuvaa pidettiin vanhanaikaisena, todellisuutta vääristävänä ja paikallisyhteisöjen toimijuutta alentavana ja sitä oli vältetty sekä vapaaehtoistyön aikana että jälkikäteen Suomessa. Tällaisiin kuviin suhtauduttiin myös avoimen kriittisesti esimerkiksi silloin, kun joku lähipiirissä puhui vapaaehtoisuudesta liian ylistävään sävyyn. Tarpeeseen olla antamatta itsestään tällaista kuvaa liittyi osan kohdalla myös tunne siitä, ettei ollut saanut kovinkaan paljoa aikaiseksi työpaikallaan. Jatkotutkimusta voisikin olla mielekäästä tehdä siitä, kuinka globaalista etelästä Suomeen tulevat vapaaehtoiset asettautuvat maailmanparantajadiskurssiin ja kokevatko he samankaltaisia haasteita vapaaehtoistyössä ja uuteen kulttuuriin sopeutumisessa kuin suomalaiset vapaaehtoiset.

Tutkimuksen perusteella kansainvälisen vapaaehtoistyön yksi suurimmista ongelmista on epäselvä työnkuva vapaaehtoistyöpaikalla. Epäselvä työnkuva vaikeutti usean haastateltavan työntekoa ja toi turhautumisen ja epäonnistumisen tunteita. Vapaaehtoisten kokemaa ja todellista hyötyä työpaikoilla lisäisikin selvemmin määritellyt työtehtävät ja avoimempi kommunikaatio vapaaehtoisen ja paikallisen työyhteisön välillä siitä, mitä vapaaehtoiselta toivotaan ja odotetaan. Suomen päässä toimivat kansainvälistä vapaaehtoistyötä koordinoivat järjestöt voisivat myös pyrkiä varmistamaan, että kohdemaan työpaikoilla on tarvetta vapaaehtoistyöntekijöille ja että kaikki vapaaehtoistyöntekijät saavat selvät ohjeet työtehtäviinsä.

Useat haastateltavista myös toivoivat kansainväliseen vapaaehtoistyöhön lähettäviltä järjestöiltä erilaisia toimenpiteitä jatkossa. Esimerkiksi tarkemmat seurat vapaaehtoisten valinnassa sekä lähtevien vapaaehtoisten motiivien tarkempi selvittäminen olivat asioita, joihin toivottiin jatkossa enemmän huomiota. Vapaaehtoisten maksamat osallistumismaksut myös mietityttivät useampaa haastateltavista ja vapaaehtoistyötä järjestävät toimijat voisivatkin jatkossa pyrkiä parempaan läpinäkyvyyteen siinä, mihin osallistumismaksuja käytetään.

Osa haastateltavista toivoi myös lisääntyneitä vapaaehtoistyön eettisyyden pohtimista lähtövalmennusleireillä. Vapaaehtoisjärjestöjen vaikutus näkyikin selvimmin siinä, miten vapaaehtoiset puhuivat jälkikäteen vapaaehtoistyökokemuksistaan. Vapaaehtoisten puheessa kuului selvästi käsitteistöä (esim. ”kulttuurillinen kohtaaminen”) ja ajatusmalleja, jotka tunnistin erään KaVa-verkoston kuuluvan järjestön valmennusleiriltä, jolle osallistuin ennen ensimmäistä vapaaehtoistyöjaksoani. Myös suuri osa vapaaehtoisten esille nostamista eettisistä kysymyksistä, kuten eettinen sosiaalisen median käyttö olivat sellaisia, joita valmennusleireillä on käsitelty.

Valmennusleirien sisällöt vaikuttavat siis selvästi siihen, miten vapaaehtoiset hahmottavat vapaaehtoistyökokemuksensa ja tulkitsevat kansainväliseen vapaaehtoistyöhön liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tämä vaikutus näkyy vielä vuosia vapaaehtoistyöstä palaamisen jälkeen. Tämän takia olisikin hyödyllistä, että vapaaehtoistyötä järjestävät toimijat kiinnittäisivät yhä enemmän huomiota eettisten kysymysten ja vapaaehtoistyön kritiikin pohtimiseen vapaaehtoisten kanssa ennen työhön lähtöä ja mahdollisuuksien mukaan myös paluun jälkeen.

Vaikka kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja sen hyötyjä on kritisoitu paljon, on positiivista, että vapaaehtoiset kokevat kaiken kaikkiaan olleensa hyödyksi työpaikoillaan. Työpaikan saaman hyödyn lisäksi vapaaehtoiset kertovat itse saaneensa kokemuksesta paljon irti. Kohdemaalla ja työpaikalla on ollut lähtemätön vaikutus vapaaehtoisiin ja vapaaehtoisista osa suunnitteli haastatteluiden aikaan paluuta työpaikalleen tai oli jo kertaalleen sinne palannut.

Vapaaehtoiset kuvasivat tunnetta siitä, että lähtiessä osa itsestä oli jäänyt kohdemaahan. Kohdemaasta ja kokemuksesta on kannettu myös mukana jotakin, joka on osa itseä vielä kauan Suomeen paluun jälkeen. Vapaaehtoistyökokemukseen on myös opittu suhtautumaan realistisemmin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin armollisemmin.

Vapaaehtoistyökokemuksessa lopulta tärkeintä onkin, että ”ottaa kaiken mitä saa, antaa kaiken mitä voi, et se riittää, et ei tarvii mennä pelastamaan maailmaa”.

6. Lähteet

Brantlinger, Patrick (2007) Kipling's 'The White Man's Burden' and its afterlives.

English Literature in Transition, 1880-1920 50(2) 172–191.

Easterly, William Russell (2006) *The White Man's Burden: Why the west's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good*. Oxford: Oxford University Press.

Guttentag, Daniel A. (2009) The possible negative impacts of volunteer tourism.

International Journal of Tourism Research, 11, 537-551. DOI: 10.1002/jtr.727

Harrison, Gai & Melville, Rose (2010) *Rethinking social work in a global world*. London:

Palgrave Macmillan

Johansson, Frank (2017) *Hyvän tekemisen markkinat*. Helsinki: Gaudeamus.

Kothari, Uma (2006) An agenda for thinking about 'race' in development. *Progress in*

Development Studies 6(1), 9-23. <https://doi.org/10.1191/1464993406ps124oa>

Loftsdóttir, Kristín (2009) Invisible colour: Landscapes of whiteness and racial identity in international development. *Anthropology Today*, Vol. 25(5) 4-7

<https://www.jstor.org/stable/25599035>

- Lough, Benjamin J., & Carter-Black, Janet (2015) Confronting the white elephant: International volunteering and racial (dis)advantage. *Progress in Development Studies*, 15(3), 207-220. <http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1177/1464993415578983>
- Noxolo, P. (2011) Postcolonial economies of development volunteering. Teoksessa J. Pollard, C. McEwan, & A. Hughes (toim) Postcolonial economies. Zed Books, 205–227
- Otranen, Sylvi (2019) “Mun elämä kyllä muuttu”: nuoren kansainväliselle vapaaehtoistyölle antamia merkityksiä. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saarinen, Karoliina (2017) ”En osaisi kuvitella tätä taloa ilman vapaaehtoisia”: paikallisten kokemuksia kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä Boliviassa. Pro gradu -tutkielma. Maailman kulttuurien laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto
- Schwarz, Kaylan C. (2016) “It's not voluntourism”: Unpacking young people's narrative claims to authenticity and differentiation in the international volunteer experience. <https://doi.org/10.17863/CAM.7113>
- Simpson, K. (2004) “Doing development”: the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development*, 16(5), 681-692 <http://search.proquest.com/docview/214895725/>

https://europa.eu/youth/solidarity_en haettu 3.1.2020

<https://www.fingo.fi/meista/jasenet/jasenrekisteri> haettu 2.1.2020

<https://www.fingo.fi/meista/toiminta> haettu 2.1.2020

<https://maailmanvaihto.fi/vapaaehtoistyohon-ulkomaille/laatukriteerit/> haettu 3.1.2020

7. Liitteet

7.1. Haastattelurunko

- 1) Millaisia asioita kuuluu vapaaehtoisen rooliin ja miten hahmotat vapaaehtoistyöntekijäidentiteetin?
 - a. Luonteenpiirteitä
 - b. Työtehtäviä
 - c. Arvoja
 - d. Vastuuta
 - e. Motiiveja ja syitä lähteä

- 2) Onko käsityksesi vapaaehtoistyöntekijyydestä muuttunut?
 - a. Ennen työtä, sen aikana tai sen jälkeen
 - b. Missä
 - c. Milloin
 - d. Missä tilanteissa
 - e. Vaihtelee käsitys ylipäänsä

- 3) Onko eroja siinä, miten koet vapaaehtoistyöntekijyyden ja siinä, miten esität sitä tai kerrot siitä muille?

- 4) Miten sinuun on suhtauduttu vapaaehtoisena?
 - a. Muiden odotuksia ja käsityksiä
 - b. Yleisiä ennakkoluuloja
 - c. Vaihtelee esim. suomessa/kohdemaassa tai ihmisten/ryhmien välillä
 - d. Eroja omien käsitysten kanssa

- 5) Stereotypiat
 - a. Mitä on kuullut
 - b. Kuinka suhtautuu niihin
 - c. Kokeeko, että mitkään pitävät paikkaansa

7.2. Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Tiedote kandidaatin tutkielmasta ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tampereen yliopisto, 22.10.2019

Olen Tampereen yliopiston opiskelija yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelmassa. Teen kandidaatin tutkielmaa seuraavasta aiheesta: Miten kansainvälisten vapaaehtoistyöntekijöiden sekä ulkopuolisten käsitykset kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä suhteutuvat negatiivisiin stereotyyppisiin vapaaehtoistyöntekijöistä? Negatiivisilla stereotyyppioilla viitataan esimerkiksi kolonialismin perintöön vapaaehtoistyön kentällä. Kerään tutkielmaani varten aineistoa haastattelemalla ihmisiä, jotka ovat olleet globaalin etelän maassa vapaaehtoisena. Vapaaehtoistyöntekijät ovat osallistuneet pitkäaikaiseen vapaaehtoistyöhön (vrt. vapaaehtoisturismi) pääasiassa nuorina ja ilman työhön valmentavaa ammatillista koulutusta. Haastateltavien kriteerit rajautuvat näin, sillä tutkimuksen lähtökohtiin kuuluvat kokemukset vapaaehtoistyöntekijänä eikä tietyn alan (esim. opettajat) tai kehitysyhteistyön ammattilaisena.

YHTEYSTIETONI OVAT

Lea Absetz

lea.absetz@tuni.fi

TUTKIMUKSEN ESITTELY

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten globaalissa etelässä vapaaehtoistöissä olleet käsittävät vapaaehtoistyön sekä miten, milloin ja missä yhteyksissä nämä käsitykset ovat mahdollisesti muuttuneet vapaaehtoistyön aikana ja sen jälkeen. Tämän lisäksi tutkielmassa tarkastellaan sitä,

miten vapaaehtoiisiin suhtaudutaan ja miten vapaaehtoiset itse ovat suhtautuneet heihin asetettuihin odotuksiin ja ennakkoluuloihin. Lopuksi tutkielma kokoaa yhteen erilaisia vapaaehtoistyöntekijyyden muotoja ja tarkastelee niiden suhdetta vapaaehtoistyöstä vallitseviin negatiivisiin stereotyyppioihin, kuten kolonialismin perintöön, paternalismiin ja ”värisokeuteen” kansainvälisen vapaaehtoistyön kentällä.

INFORMOINTI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa yllä kuvatusta tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä.

Olen saanut tiedon, että aineistoa (esim. nauhoitettua haastattelua) käsitellään seuraavasti:

1. Aineiston salassapito turvataan niin, että aineistoa käsittelevä opiskelija allekirjoittaa tämän suostumuksen ja hänen on siten suojattava aineisto ulkopuolisilta, eikä hänellä ole oikeutta kertoa kenellekään tutkimuskohteen / haastateltavan henkilökohtaisia tietoja.
2. Tutkimusraportissa (kandidaatin tutkielma) henkilökohtaiset tietoni muokataan muotoon, jossa nimi, asuinpaikkakuntani, työpaikkani tai muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot eivät käy ilmi.
3. Tutkielmaa tekevän opiskelijan lisäksi aineistoa tarkastelevat tarvittaessa vain tutkielman ohjaaja sekä muut tutkielmaseminaariin osallistuvat opiskelijat. Tällöinkin varmistetaan, että osallistujien identiteetti on suojattu (videomateriaalin kanssa pitää pyytää lupa käyttää tutkimustarkoituksiin, datasessioihin yms., joissa videokuvaa saa näyttää).
4. Kandidaatin tutkielmaa varten kerättyä aineistoa voidaan käyttää myös opiskelijan pro gradu -tutkielmassa.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta ja pyytää, että mahdollisesti jo nauhoitettu tai muuten tallennettu aineisto tuhotaan.

Tutkimukseen osallistuvien henkilötietojen käsittelyperusteena on Euroopan unionin tietosuojasetuksen mukaisesti yleistä etua koskeva tehtävä. Henkilötietoja ei luovuteta ulkomaille eikä tässä mainitsemissa taholle. Henkilötietoja säilyttää tutkimuksen tekijä vain tutkimuksen käynnissä olon ajan. Henkilötiedot tuhotaan, kun aineisto on kerätty.

Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus pyytää tutkimuksen toteuttajalta itseään koskevia henkilötietoja sekä oikeus pyytää kyseisten tietojen oikaisemista tai poistamista ja käsittelyn rajoittamista tai vastustaa käsittelyä sekä oikeutta siirtää tiedot järjestelmästä toiseen. Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus tehdä valitus valvovalle viranomaiselle. Henkilötietoja ei käytetä automaattisessa päätöksenteossa.

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Olen saanut tietoa tutkimuksesta kirjallisesti, ja minulle on annettu mahdollisuus keskustella ja esittää kysymyksiä tutkimukseen liittyvistä asioista.

Tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja kuten nimi, ammattinimike, organisaatio ja sähköpostiosoite.

Antamiani tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoa ei luovuteta arkistoitavaksi tutkielman valmistumisen jälkeen.

_____ Suostun yllä kuvattuun tutkimukseen ja siihen, että haastatteluni tallennetaan ja sen jälkeen litteroidaan eli muutetaan tekstimuotoon.

_____ Minua on informoitu Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen (2016/679) mukaisesta henkilötietojen käsittelystä ja sen perusteista koskien yllä kuvattua tutkimusta.

Päivämäärä _____

Haasteltavan allekirjoitus ja nimenselvennys
nimenselvennys

Tutkielman tekijän allekirjoitus ja